

Рамазон Қуръон ойи

05:00 / 14.01.2017 6177

Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм

Инсонлар учун ҳидоят маёғи бўлмиш Каломини Рамазон ойида осмондан ерга нозил қилган Аллоҳ таолога ҳамду санолар бўлсин!

Қалбига нозил бўлган Қуръони Карим оятларини ҳар Рамазон ваҳий фариштаси билан дарс қилиб, умматларига бу ойнинг вазифасини таълим берган Муҳаммад Мустафога салоту саломлар бўлсин!

Рамазон ойини Қуръон ойи сифатида ўтказиб, икки шафоат омилини ўзларида жамлаган саҳобаи киромлар ва уларга эргашган зотларга Аллоҳнинг раҳмати ва баракоти бўлсин!

Рамазон ойи – Қуръон ойдир. Бу ой Ислом уммати учун ҳақиқий байрамдир. Зеро, бу ойда Роббимизнинг Каломи Қуръони Карим нозил бўлган.

1) Рамазон – Қуръон ойи! Бу ойни ою қуёшни, еру осмонни, бутун коинотни йўқдан бор қилган Аллоҳ таолонинг Ўзи Қуръон ойи қилиб белгилаган. Бу ойни Ўз Каломи нозил бўлиши учун муддат сифатида танлаган.

Аллоҳ таоло Бақара сурасида шундай деб марҳамат қилади:

«Рамазон ойи - унда одамларга ҳидоят ҳамда ҳидоят фуққондан иборат очик-ойдин ҳужжатлар бўлиб, Қуръон нозил қилинган» (185-оят).

Қуръони Карим Рамазон ойининг муайян кечасида, яъни муборак бир кечада нозил бўлган. Аллоҳ таоло айтади:

«Ҳа. Мим. Очик-ойдин Китобга қасам! Албатта, Биз уни муборак кечада нозил қилдик» (Духон сураси, 1–2-оятлар).

Қуръони Карим нозил бўлган бу улуғ кеча Рамазонга хос бир тун бўлиб, дунё қечаларининг энг улуғи бўлмиш Қадр кечаси эди:

«Албатта, Биз уни Қадр кечаси нозил қилдик. Қадр кечаси нима эканини сенга нима билдирди? Қадр кечаси минг ойдан яхшидир»
(Қадр сураси, 1–3-оятлар).

Аллоҳ таолонинг ҳар бир иши ҳикматга бойдир. Айнан Қуръони Каримни нозил қилиш Ўзининг қазою қадарида бор экан, қайси ойда бўлса ҳам тушириши мумкин эди. Аммо У Зот Ўзининг чексиз илми ва ҳикмати билан Қуръони Каримни айнан Рамазон ойида нозил қилди. Бунда қанчалар ҳикмат борлигини Аллоҳ таолонинг Ўзи билади. Ўша ҳикматлардан бири – Аллоҳ таоло аввалги самовий китобларини ҳам шу ойда нозил қилган:

عَلَيْهِ لَوْلَا إِيمَانُ رَبِّهِ إِفْخُصَّ تَلْزُتُ أَقْلَ مَلَسَ وَهِيَ لَعْلَلِ لَيْلِ صَبَّيْنَا نَأْثَاوْ نَع
لِيَجْزِلْ لَزْنُ أَوْ، نَأْضَمَّرْ رَوْشُ نَمَنْ يَضَمَّرْ سَلْ أَرْوَتْ لَلْ تَلْزُنُ أَوْ، نَأْضَمَّرْ رَوْشُ نَم
نَأْضَمَّرْ نَمَنْ تَلْخَ عَرْشَ عِيَانِ مَثَلْ رُوبَّزَلْ لَزْنُ أَوْ، نَأْضَمَّرْ رَوْشُ نَمَنْ تَلْخَ عَرْشَ عِيَانِ مَثَلْ
نَأْضَمَّرْ نَمَنْ تَلْخَ عَرْشَ عِيَانِ مَثَلْ رُوبَّزَلْ لَزْنُ أَوْ، نَأْضَمَّرْ رَوْشُ نَمَنْ تَلْخَ عَرْشَ عِيَانِ مَثَلْ

Восила ибн Асқаъ разияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: «Иброҳим саҳифа лари Рамазон ойининг биринчи кечаси нозил қилинган, Таврот Рамазоннинг олтинчи куни нозил қилинган, Инжил Рамазон ойининг ўн учинчи куни нозил қилинган, Забур Рамазон ойидан ўн саккиз кун ўтганда нозил қилинган, Қуръон Рамазон ойидан йигирма тўрт кун ўтканда нозил қилинган».

Имом Аҳмад, Табароний, Байҳақий ва бошқалар ривоят қилган.

Ҳалимий раҳимаҳуллоҳ айтади: «Йигирма тўрт кун ўтканда деганда йигирма бешинчи кечани ирода қилганлар».

Демак, Рамазон ойини Аллоҳ таолонинг Ўзи шарафлаган., Аллоҳ таоло инсониятга Ўз рисоаларини юборишга айнан Рамазон ойини танлаган. Хусусан, ҳанифийлик миллати бўлмиш Иброҳим алайҳиссалом миллати вакилларига юборган Каломларини фақат Рамазон ойида туширган. Рамазон ойининг улуғлигига ҳамда унинг хусусияти, фазилати нимада эканига шунинг ўзи кифоя.

Шу жумладан, Аллоҳ таоло Ўзининг сўнги Пайғамбарига туширган сўнги Китоби Қуръони Каримни ҳам Лавҳул-маҳфуздан дунё осмонидаги Байтул-изза – «Иzzат уйи»га яхлит ҳолида айнан Рамазон ойида туширган. Кейин

унинг илк ваҳийсини Байтул-иззадан ер юзига, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қалбларига ҳам Рамазон ойида нозил қилган.

تَبَّ يَفْعُضُ وَفَرَكٌ ذَلَامٌ نُمُزُّ قُلُوبَ لَصُفٍ لِقَامُ مُمْهِنَعُهُ لَلِضَرَّ سَابَعَنْ بِنَعِ
الَّتِي تَرَتْهُ لَتَرِي بِنَبِّ لَعَلَّ عِبُّ لَزْنِي لِي رُبِحَ لَعَجَّ فَايُنْدِلَاءِ مَّسَلِ نَمْرُزَعَلِ
مُكَاخَلِّ هَاوَرُ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

«Қуръон зикрдан ажратилиб, дунё осмонидаги Байтул-иззага қўйилди. Сўнгра Жаброил уни Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга олиб тушиб, тартил қилиб берадиган бўлди».

Ҳоким ривоят қилган.

فَايُنْدِلَاءِ مَّسَلِ لَعَلَّ عِبُّ لَزْنِي لِي رُبِحَ لَعَجَّ فَايُنْدِلَاءِ مَّسَلِ نَمْرُزَعَلِ
نَامِي لَبَّ عَشِي قِيَقِي هَبُّ لَلْ هَاوَرُ. نَسَنِي رُشَعِي فَكَلَدَدَّ عَبَّ لَزْنِي مُمْتَرِدَقِ لَعَلَّ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

«Қуръон дунё осмонига Қадр кечасида бир йўла нозил қилинди. Сўнгра, ундан кейин йигирма йил мобайнида бўлиб-бўлиб нозил қилинди».

Байҳақий «Шуъабул-ийман»да ривоят қилган.

Юқорида ўтган Духон ва Қадр суралари оятларида зикр қилинган нозил бўлиш ушбу ривоятда келган биринчи нозил бўлишдир.

Демак, Қуръони Каримнинг ҳар икки нозил бўлиши ҳам Рамазон ойида бўлган. Бу ойни Аллоҳ таолонинг Ўзи Ўз Каломи учун танлаган ва хослаган.

2) Рамазон – Қуръон ойи! Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Рамазон ойини Қуръон ойи қилиб нишонлар эдилар.

نَاضَمَرَ رَكَذَ مَلَسُو هَيْلَعِ لَلِضَرَّ سَابَعَنْ بِنَعِ لِقَامُ مُمْهِنَعُهُ لَلِضَرَّ سَابَعَنْ بِنَعِ
مُكَاخَلِّ هَاوَرُ. نَسَنِي رُشَعِي فَكَلَدَدَّ عَبَّ لَزْنِي مُمْتَرِدَقِ لَعَلَّ

Абдуррахмон ибн Авф разияллоҳу анҳу айтади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Рамазонни зикр қилиб туриб: «Албатта, Рамазон Аллоҳ рўзани фарз қилган ойдир. Мен мусулмонларга унинг қиёми (тунги ибодати)ни суннат қилдим. Ким унинг рўзасини тутса, қиёмини адо қилса, ундан онаси туққан кундек гуноҳдан пок бўлиб чиқади», дедилар».

Ибн Хузайма ривояти.

Маълумки, қиём, яъни тунги намоз асосан қироати узунлиги билан «тик туриш» маъносидаги «қиём» сўзи билан ном олган. Шунга биноан айтиш мумкинки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Рамазон ойи қиёмини суннат қилишларида бу ойнинг айнан Қуръон ойи эканига ишора бордир.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Рамазон ойида бошқа пайтлардагидан кўп ибодат қилар, жумладан, тунги намозларидаги қироатларини ҳам одатдагидан узун қилар эдилар.

نَا ضَمْرًا مَرَّةً لَيْلِي فَمَلَسَ وَهِيَ لَعْلَلُ لَيْلِي بِنِجَاتِهَا : لَأَقْوَمَ فِي حُجْرَتِي ،
عَائِدَةً لِي وَأَتُورِبُ جَلَّالًا وَكَلَمًا وَذُرْبًا كَأَهْلًا : لَأَقْرَبَكَ أَمَلًا ، يَلِي صِيَامًا أَقْوَمًا
السَّالِفِي وَخَتِةً بِرُؤْمِي أَل ، نَأْرَمَعَلًا مُث ، عَائِسِنًا مُث ، رَقَبًا لَأَرْقُ مُث ، رَمَطْعَلًا
عَرَفَرًا مُث ، أَمِّيَاقَ نَأَكْ أَمَلًا مُث ، مِي طَعْلًا لِي بِنِجَاتِهَا : لَأُقَوِّيَ عَكَرًا مُث ، أَدْنَعَفًا
دَجَسًا مُث ، أَمِّيَاقَ نَأَكْ أَمَلًا مُث ، دَمَحَلًا كَلَّ نَبْرًا دَمَحَ نَمَلًا لَلَعَمَس : لَأَقْوَمَ سَأْرًا
رَفْعًا لِي بَر : لَأَقْوَمَ سَأْرًا عَرَفَرًا مُث ، أَمِّيَاقَ نَأَكْ أَمَلًا مُث ، لَعْلَلًا لِي بِنِجَاتِهَا : لَأُقَوِّيَ
أَمِّيَاقَ نَأَكْ أَمَلًا مُث ، لَأُقَوِّيَ دَجَسًا مُث ، أَمِّيَاقَ نَأَكْ أَمَلًا مُث ، يَلِي
عَالِي لِي بِنِجَاتِهَا : لَأَقْوَمَ سَأْرًا عَرَفَرًا مُث ، مَلَصًا أَمَلًا ، مَلَصًا لِي بِنِجَاتِهَا : لَأُقَوِّيَ

Хузайфа разияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Рамазонда бир кеча Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларига бордим. У зот намоз ўқишга турдилар. Такбир айтганда: «Аллоҳу акбару Зул-малакути вал-жабарути вал-кибрияи вал-ъазома» дедилар. Кейин Бақарани, кейин Нисони, кейин Оли Имронни ўқидилар. Бирор қўрқитув оятидан ўтсалар, унда тўхталар эдилар. Кейин рукуъ қилиб, тик турганлари миқдорича «Субҳана роббиял-ъазим» дедилар. Кейин бошларини кўтариб, «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳ. Робана лакал-ҳамд» дедилар. Кейин сажда қилиб, тик турганлари миқдорича «Субҳана роббиял-аъла» дедилар. Кейин бошларини кўтариб, тик турганлари миқдорича «Роббиғфир ли» дедилар. Кейин сажда қилиб, тик турганлари миқдорича сажда

эдик. Бу йил мен билан икки марта ўқиди. Мен буни ажалим келиб қолганидан бошқа эмас деб биламан», деб айтдилар».

Имом Бухорий ривояти.

Демак, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳар йили ўзларига нозил бўлган сура ва оятларни Жаброил алайҳиссаломдан қайта ўтказиб олар эканлар. Охирги Рамазон, яъни вафотларидан олдинги Рамазон ойида эса икки марта ўқиб ўтказган эканлар. Қуръони Карим оятларини такрорлаш, дарс қилиш мавсуми учун йил ойлари ичидан айнан Рамазон ойи танланган экан.

3) Рамазон – Қуръон ойи! Саҳобаи киромлар Рамазон ойини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг таълим-тарбиялари асосида Қуръон ойи қилиб ўтказганлар.

نَافِلًا أَوْ خَيْرًا لِّأَهْلِ الْبَيْتِ وَالْغَنِيِّ وَالْمَسْكِينِ وَالْحَامِلِ وَالْمَلِكِ الْمَسْرُوعِ وَالْمَلِكِ الْمَسْرُوعِ وَالْمَلِكِ الْمَسْرُوعِ وَالْمَلِكِ الْمَسْرُوعِ
لِكُلِّ مَسْرُوعٍ لِّلَّهِ لِيَصْرِيَّ بِنِجَالِ عَنَّا نَرْقُلُ لِيَصْرِيَّ نَاكُ ، مُالِ سَلَاةٍ لِيَصْرِيَّ
لِيَصْرِيَّ بِنِجَالِ هِي فَضْبُقِي دَلَامَا عَالِي فِي نَارُقُلُ لِيَصْرِيَّ عَضْرَعَفَ : لَأَق ، نَأَضْمَرِي فِي مَاع
دُبْعُ عَارِقُ ف ، لِدُبْ أَمُو ، هُنَّ مَخَسُنْ أَمَّا لِدُبْعُ دِهَشَفَ ، نِي تَرَمَ مَلَسُو هِي لَعُ لَلِ
عُ خَيْرًا لِّلَّهِ

Зиррдан ривоят қилинади:

«Ибн Аббос менга: «Икки қироатдан қай бирида ўқийсан?» деди. Мен: «Сўнггисида», дедим. У: «Зотан Жаброил алайҳиссалом ҳар йили Рамазонда Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга Қуръонни ўқиб эшиттирар эди. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам қабз қилинган йиллари у зотга Қуръонни икки марта ўқиб эшиттирди. Шунда Абдуллоҳ ундан нима насх қилинган, нима алмаштирилганига гувоҳ бўлган. Бинобарин, Абдуллоҳнинг қироати сўнггидир», деди».

Имом Табароний ривояти.

Кўриниб турибдики, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари Жаброил алайҳиссалом билан бўлган ўқишларига саҳобаи киромлардан хосларини иштирок эттирганлар ва бу билан ҳам уларга Рамазон Қуръон ойи экани борасида яна бир бор амалий таълим берганлар.

Саҳобаи киромлар ҳам ўз навбатида бу ойни Қуръон ойи қилиб ўтказишни оммавий тарзда йўлга қўйган эдилар.

هُنَّ عَالِلَاتٌ فِي بَيْتِهِنَّ يُسْئَلْنَ عَنِ الْوَقْفِ لَعَلَّ يُنْفِقْنَ مِنْهُنَّ شَيْئًا وَلَئِنْ سَأَلْتَهُنَّ لَيَقْنُنَّ بِمَا يَكُنَّ قَانِنِينَ وَتِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ يُقْرَأُ عَلَيْكَ أُحْقَابًا لِئَلَّا تُصْغَىٰ إِلَيْهَا وَتَأْتِيَنَّهُ الْبَأْسَ وَالْهَرَسَ ۗ

Абдуррахмон ибн Абд Қорийдан ривоят қилинади:

«Бир кеча Рамазонда Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу билан бирга масжидга чиқдим. Қарасак, одамлар тарқоқ, гуруҳ-гуруҳ: кимдир ёлғиз ўзи намоз ўқияпти, кимдир намоз ўқимоқда-ю, бир гуруҳ одам унинг намозига эргашиб намоз ўқияпти. Шунда Умар: «Менимча, агар буларни битта қорининг ортидан жамласам, ниҳоятда гўзал бўлар эди», деди. Сўнгра азм қилиб, уларни Убай ибн Каъб розияллоҳу анҳунинг ортига жамлади. Кейин бошқа бир кечада яна у билан чиқдим. Одамлар ўз қориларининг намозига эргашиб намоз ўқишар эди. Умар: «Бу қандай яхши бидъат! Улар ухлайдиган пайт тунги ибодат қиладиган пайтларидан (ибодат учун) афзалдир», деди. У кечанинг охирини назарда тутаётган эди. Одамлар эса унинг аввалида тунги ибодат қилишар эди».

Имом Бухорий ривояти.

Бу ривоятдан маълум бўладики, саҳобаи киромлар Рамазон кечаларини Қуръони Карим тиловати билан, уни намозда қироат қилиш билан ўтказар эканлар.

Мулоҳаза: Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳунинг «Бу қандай яхши бидъат!» деган гапларини уламолар икки хил тушунганлар:

а) Луғавий маънода, яъни «Бу қандай яхши янгилик бўлди» деган мазмунда.

б) Истилоҳий маънода, яъни асли шариатга мувофиқ бўлган, Китобу Суннатдан балқиб чиққан янги амал – «бидъати ҳасана» маъносида.

نوعرقىو ، ةعكر نىرشعب ناضمرىف نوموقى اوناك مهنأ : اضى ابئاسلا نعو
باطخلا نبرمع نامزىف يصعلا لىلع نودمتعى اوناك مهنأو ، نآرقلا نم نىئىملا ب
هنع هللىضر »

Соибдан ривоят қилинади:

**«Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳунинг замонида Рамазонда
йигирма рақъат қиём қилишар ва Қуръондан икки юз оят ўқишар
эди. Ҳассага суяниб қолишар эди».**

Муҳаммад ибн Наср Марвазий «Қияму Ромадон» асарида келтирган.

Демак, саҳобаи киромлар Рамазонда кўп намоз ўқиганларидан, қироатни
узоқ қилганларидан ҳассага таяниб қолишар экан. (Бошқа бир ривоятда
"Яқин субҳгача ўқишар эди", дейилган.

Бу борада жуда кўп ривоятлар келган, биз улардан айримларини зикр
қилиш билан кифояландик.

4) Рамазон – Қуръон ойи! Ислом умматининг уламолари, пешволари,
буюклари бу ойни Қуръон ойи сифатида ўтказишган.

Имом Зухрий Рамазон ойи кирса: «Бу ой Қуръон қироатидир, таом
улашишдир», дер эди.

Имом Абу Ҳанифа раҳимаҳуллоҳ Рамазон ойи ичида ўттизта, бир ривоятда
олтмишта хатм қилар эди.

Ибн Ҳакам айтади: «Имом Молик Рамазон кирса, ҳадис ўқиш ва илм аҳли
билан мажлис қуришдан қочар эди»,. яъни Қуръонга берилиб кетар эди.

Абдурраззоқ айтади: «Суфён Саврий Рамазон кирса, барча ибодатларни
тўхтатиб, Қуръон қироатига киришар эди».

Суфён айтади: «Зубайд Ёмий Рамазон келса, мусҳафларни келтириб,
асҳобларини тўплар эди».

Асвад раҳимаҳуллоҳ Рамазондан бошқа пайт Қуръонни олти кечада бир
хатм қилар, Рамазонда эса ҳар икки кечада хатм қилар эди.

Қатода раҳимаҳуллоҳ одатда етти кунда бир хатм қилар, Рамазон ойида уч
кунда бир, охирги ўн кунлик бўлганда эса, ҳар кеча хатм қилар эди.

Имом Нахаъий ҳам Рамазон ойида ҳар уч кунда, охирги ўн кунликда эса ҳар кеча Қуръонни хатм қилар эди.

Рабиъ ибн Сулаймон айтади: «Муҳаммад ибн Идрис Шофеъий Рамазон ойида олтмишта хатм қилар, уларнинг бирортаси намоздан ташқарида бўлмас эди», дейди.

Имом Мужоҳид раҳимаҳуллоҳ Рамазонда ҳар куни шом билан хуфтон орасида Қуръони Каримни хатм қилар эди. Улар хуфтонни кечанинг тўртдан бири ўтгунча кечга суришар эди.

Алий Аздий ҳам Рамазонда ҳар куни шом билан хуфтон орасида Қуръони Каримни хатм қилар эди.

Имом Молик айтади: «Рамазонда Умар ибн Ҳусайннинг ёнида намоз ўқийдиган одам менга хабар қилдики, у киши ҳар кеча Қуръонни янгидан бошлар экан».

Ҳофиз ибн Асокирнинг ўғли отаси ҳақида: «Ҳар жума хатм қилар эди, Рамазонда эса ҳар куни хатм қилар эди», деган.

Мулоҳаза: Салафи солиҳларнинг Қуръони Каримни уч кундан оз муддатда хатм қилишлари суннатга хилоф дейилмайди, чунки уларга Аллоҳ таоло махсус қувват берган, вақтларига барака ато этган, улар мазкур натижаларга Қуръони Каримни шошмасдан, тушуниб, тафаккур ва хушув билан тиловат қилиш билан бирга эришганлар. Шу билан бирга таъкидлаш керакки, улар ўшандай мартабага эришганлари учун шундай кўп ўқишган эмас, балки Қуръони Каримни кўп ўқиб, кўп ибодат қилганларидан Аллоҳ уларга ўшандай мақомоларни ато этган.

5) Рамазон – Қуръон ойи! Ислом уммати ўзининг илк давридан ҳозирги кунгача бу ойни Қуръон ойи сифатида нишонлаб келади. Ҳозирда мусулмонларнинг қибласи бўлмиш Каъбаи Муаззамадан тортиб энг кичик масжидларгача деярли барча юртларда Қуръон тиловатлари, хатмлари йўлга қўйилган. Жумладан, азиз ватанимиз Ўзбекистонда ҳам 2000 дан ортиқ жомеъ масжид бор бўлиб, аксарида хатми Қуръонлар ўтказилмоқда.

Рамазон ойи Қуръон ойи экан, уни Роббул-оламиннинг Ўзи шундай таъйин қилган экан, инсоният учун энг улуғ намуна бўлмиш Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам бу ойни Қуръон ойи қилиб ўтказган эканлар, башарият тарихида ўчмас из қолдирган, ўз даврида инсониятнинг етакчи намояндалари бўлган саҳобаи киромлар ва тобеъинлар бу ойни Қуръон ойи

қилиб нишонлаган экан, демак биз ҳам Рамазон ойини чин маънода Қуръон ойи қилиб ўтказишимиз лозимдир. Шундагина биз Аллоҳга ва У Зотнинг Расулига итоат қилган, салафи солиҳларимизга эргашган ҳамда шараф йўлини тутган бўламиз, иншоаллоҳ.

Бу маънода қуйидагиларга эътибор бериш керак бўлади:

- 1) Қуръони Каримни кўп ўқиш. Иложи бўлса, кечқурун намозга ўқимоқчи бўлганини кундузи Қуръонга қараб ўқиб олиш яхши бўлади.
- 2) Қуръони Каримдан ёд олиб, унут бўлган оят ёки суралар бўлса, уларни такрорлаб тиклаб олиш.
- 3) Қуръони Каримдан ёд олмаган жойларини ёд олиб, ўзлаштириб олиш.
- 4) Қуръони Каримдан билганларини мутсаҳамлаб, такрорлаб, жамлаб, пухталаб олиш. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Жаброил алайҳиссалом билан дарс қилишлари бунга энг катта намуна бўлади.
- 5) Қуръони Карим тиловатига тунда кўпроқ вақт ажратиш. Зотан кечқурун сокинлик бўлади, халақит берувчи омиллар кам бўлади, очлик, ташналик бўлмайди. Муҳими, тунги ибодатнинг савоби кўп бўлади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам Жаброил алайҳиссалом билан, юқоридаги ривоятда келганидек, тунда ўқишганлар.
- 6) Жамоатлардаги хатмларга қатнашиш. Бунда мусулмонларнинг байрамларига, дуоларига шерик бўлиш ҳам бор. Умар ибн Хаттоб разияллоҳу анҳу саҳобаларни бир қорининг ортига жамлаб қўйганлар ва «Агар бу бидъат бўлса, қандай яхши бидъат!» деганлар. Убай ибн Каъб ва Тамим Дорий розияллоҳу анҳумо имом бўлиб, кишиларга бир ой мобайнида таровихда Қуръони Каримни хатм қилиб берар эдилар. Саҳобаи киромларнинг ҳаммалари бу ишни маъқуллаганлар ва бутун Ислом уммати бир овоздан қабул қилган.
- 7) Жамоат хатмларига қатнайдиган киши кечқурун тинглайдиган сураларини кундузи мусҳафдан бир кўриб олса, яна_да яхши бўлади. Имкони бўлса, уларнинг маъно ва тафсирларини ҳам ўқиб олса, нур устига нур бўлади.

8) Жамоатдаги таровехларга қатнашган одам имкон қадар охиригача туриши керак, шунда у тун бўйи ибодат қилганнинг савобини олади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Рамазонда қиём намозини кечанинг ярмига бориб тугатиб қўйган пайтлари: «Кечамизнинг қолганида ҳам нафл ўқиб берганингизда эди», дейишганда, у зот: **«Ким имом қайтгунича у билан ибодатда турса, унга бир кечани ибодатда ўтказганлик савоби ёзилади»**, деганлар.

9) Қуръони Каримни кундузги ўқиш бўладими, кечқурунги қиёмда бўладими, тиловатдан кўзланган мақсаддан қочмаган ҳолда қироат қилиш лозим. Тажвид, тартил билан, маъноларига тўхталиб, қўлдан келганча тафаккур ва тадаббур билан ўқиш керак. Акс ҳолда, мақсад ҳосил бўлмайди.

10) Қуръони Каримни бевосита тушуна олмайдиган кишилар ўз тилларидаги тафсирлардан ҳар куни муайян саҳифа ўқишни вазифа қилиб олсалар, мақсадга мувофиқ иш қилган бўладилар.

Рамазон ойи Қуръон ойи экан, уни том маънода Қуръон ойи қилиб ўтказиш учун Қуръони Каримни ўқиб, эшитишнинг ўзи камлик қилади, балки уни ўқиб, эшитиб, тинглаб, ўрганиб, ўргатиб, маъноларини тафаккур, тадаббур қилиб, ундаги маъноларни вужудга сингдириб, амалда татбиқ қилиш ҳам керак бўлади. Шунда Аллоҳ таолонинг рўзани фарз қилган оятидаги **«...шоядки, тақво қилсангиз», «Рамазон ойи - унда одамларга ҳидоят ҳамда ҳидоят фуқондан иборат очиқ-ойдин ҳужжатлар бўлиб, Қуръон нозил қилинган»**, деган сўзига мувофиқ иш қилган бўламиз. Шунда ахлоқимиз Қуръон бўлишига эришамиз, иншоаллоҳ.

Юқорида айтиб ўтилганидек, Рамазон ойини Қуръон ойи қилиб ўтказишнинг пировард натижаси қандай бўлишини биласизми? Натижа қуйидагича бўлади:

مُأَيِّصًا لِّقَوْلِهِمْ لَسَوْوْهُ يَلْعَلُّوْهُ لَلَّيْلَ لَّيْلًا لَّوْ سَرَّ نَأْ، وَرَمَعْنَ بِلَلَّ دَبَّعْنَ عِ
تَأَوَّشَلْ أَوْ مَأَعَّطَلْ أُهُتَّعْنَ مَيَّنَّ بَرِّيَّ أُمَّيِّصَلْ لَلَّوْ قَيِّفِ دَبَّعَلْ لَلَّ نَأَعْفَشَيَّ نَأَرْقُلْ أَوْ
هَيَّيَّ نَعْفَشَفِ لَلَّ لَبَّ مَوْنَلْ أُهُتَّعْنَ مَنُّ نَأَرْقُلْ لَلَّوْ قَيِّوْ هَيَّيَّ نَعْفَشَفِ رَاهَنَّ لَبَّ
نَأَعْفَشَفِ

Абдуллоҳ ибн Амр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: «Рўза ва Қуръон бандага шафоатчилик қилади. Рўза: «Ё Раббим! Мен буни кундузлари емоқ ва шаҳватдан тўсганман, унинг ҳақидаги шафоатимни қабул қил», дейди. Қуръон: «Ё Раббим! Мен уни кечалари уйқудан тўсганман, унинг ҳақидаги шафоатимни қабул қил», дейди. Шунда икковининг ҳам шафоати қабул қилинади».

Аллоҳ таоло барчамизга Қуръони Каримнинг ва Рамазон рўзасининг шафоатни насиб этсин!

Рамазон ойи барчамиз учун чинакам Қуръон ойи бўлсин!

Ҳусайнхон Яҳё Абдулмажид